

ФАКТОРИ МІГРАЦІЙНОГО ПРИТЯГУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТОРОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Бачинська М.В.

Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього
Національної академії наук України

С'єдіна Г.П.

Самбірський технікум економіки та інформатики

Проведено дослідження сучасного стану трудової міграції в Україні основних причин та можливих наслідків цього явища. Розглянуто міграційні потоки у межах України і Львівської області. Проаналізовано фактори впливу на міжнародну трудову міграцію. Визначено фактори міграційного притягування до Львівської області. Досліджено вплив факторів притягування на соціокультурологічний розвиток регіону.

Ключові слова: міграція населення, міграційні потоки, фактори притягання, внутрішньо переміщені особи, соціокультурологічний розвиток, стратегія розвитку Львівської області.

Постановка проблеми. Широкого масштабу, у сучасному суспільстві, набуває явище переміщення населення з однієї країни до іншої, що вже у 50-х-60-х роках минулого століття активно досліджувались як міграційні процеси. Міграційні процеси, що формуються у сучасному суспільстві внаслідок впливу світової економічної кризи, спонукають до розвитку трудової міграції, що набуває дедалі глобальнішого характеру. Сьогодні вона охоплює абсолютну більшість країн світу. Інтенсивне переміщення трудових ресурсів відбувається між державами Європи, Північної й Південної Америки, Африканського материка, Південно-Східної й Західної Азії.

Серед найважливіших світових центрів притягання іноземної робочої сили, які визначають сучасні напрямки міжнародної трудової міграції, можна виділити такі: Північний та Південноамериканський регіон. Західноєвропейський регіон, Південно-Східна та Західна Азія, Африканська ділянка переселенських рухів. В останній період щорічно з країни в країну переїжджають 20 млн. осіб [1]. Таким чином міграційні процеси потребують ґрунтовної оцінки причин та факторів їх виникнення, а також визначення підходів вдосконалення системи регулювання міграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню та дослідженню різноманітних причин та аспектів трудової міграції присвятили свої наукові праці І. Гнибіденко, В. Куценко, Е. Лібанова, О. Малиновська, У. Садова, О. Осауленко, Т. Петрова, С. Пирожков, О. Позняк, І. Прибиткова та ін. Проблема зовнішньої трудової міграції населення України знайшла своє відображення і у працях зарубіжних дослідників, таких як С. Годінгс, М. Левін, Н. Попсон, Ж. Сернік, А. Счепанікова, К. Циммер та ін. Незважаючи на значну кількість праць, соціально-економічні проблеми у вивченні особливостей трудової міграції населення України, залишаються надзвичайно актуальними і потребують ґрунтовних досліджень.

Метою статті є визначення факторів міграційного притягування та їх вплив на соціально-економічний та культурний розвиток Львівської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначальними факторами, що впливають на напрямки та розміри міграційних потоків, котрі формуються внаслідок міграційних процесів є фактори «відштовхування-притягування».

Теорія факторів «притягання-виштовхування» була розроблена англійським вченим Ернестом Равенштайном, який одним із перших почав досліджу-

вати міграційні процеси. На основі даних перепису населення в Англії та Уельсі він сформулював у 1889 р. «Закономи міграції населення». Равенштайн дійшов висновку, що міграцію населення можна пояснити дією чинників «притягання-виштовхування»: несприятливі умови на одній території (жорстке законодавство, надмірні податки тощо) «виштовхують» людей з їх місця проживання, а сприятливі умови, створені на інших територіях, «притягують» їх. Відповідно, всі чинники, які обумовлюють міграцію, він поділив на внутрішні (чинники виштовхування) та зовнішні (чинники притягання). Закономи міграції, сформульовані Равенштайном, полягали у такому: основна причина міграції населення – кращі економічні умови в іншій місцевості, ніж у тій, де проживає людина; масштаби міграції скорочуються зі збільшенням відстані; міграція частіше відбувається у декілька етапів; міграція населення є двосторонньою; мобільність людей визначається їх особистісними характеристиками (стать, вік, приналежність до певного соціального класу тощо) [2, с. 300-302].

Теорія факторів «притягання-виштовхування» була покладена в основу інших, більш пізніх теорій міграції – неокласичної економічної теорії (1962-1969 рр.), теорії сегментованого ринку праці (1979 р.) та теорії глобальних систем (1988 р.), що більш розширили фактори виникнення і розвитку міграційних процесів.

На основі загальних законів міграції, теорії факторів притягання-виштовхування (pull-push) та сучасного розвитку суспільства можна виділити такі загальні міграційні фактори притягання:

1) економічні (середній розмір заробітної плати, рівень цін в країні, якість життя населення, наявність робочих місць, стабільний розвиток економіки, індекс людського розвитку);

2) соціально-культурологічні (позитивна демографічна ситуація в країні, висока якість освіти, гарні умови праці, злагоджена система охорони здоров'я, можливість розвитку та самореалізації, відсутність релігійних переслідувань, расової та етнічної дискримінації)

3) екологічні (низький рівень радіації, сприятлива екологічна ситуація, розвиток природних ресурсів та рекреації)

4) політичні (стабільність політичної системи, розвиток демократії, відсутність корупції та воєнних конфліктів).

В Україні, після здобуття незалежності, внаслідок геополітичних, економічних, соціально-культурних причин більшість факторів міграції мають виштовхувальний напрям дії. Так, тривалий час

простежується тенденція відставання України від інших країн у зростанні середньої заробітної плати. Навіть серед країн СНД вона знаходилася на 4 місці за рівнем оплати праці. Вища середня заробітна плата є у Росії, Казахстані та Білорусі [3]. Так, співвідношення рівня оплати праці в Україні та інших країнах СНД є push-фактором для еміграції з України в країни СНД з вищим показником середньої зарплати. Силу притягання має такий фактор для представників менш розвинених країн, у яких вартість робочої сили є нижча, ніж в Україні. За даними офіційної статистики відбувається зростання кількості трудових мігрантів з Азії, Близького й Середнього Сходу, Африки, а також з країн СНД. Кількість трудових мігрантів з тимчасово отриманим дозволом роботодавців України з кожним роком збільшується: 2001 р. – 6 тис. осіб, 2004 р. – 7 тис., 2006 р. – 12 тис., 2007 р. – 19 тис., 2008 р. – 26 тис. Проте більшість трудових мігрантів працює в Україні нелегально, що негативно впливає на соціально-економічний розвиток країни [4, с. 37–44].

Одним із соціально-культурологічних факторів міграційного притягання України можна вважати якість освіти. Так, загальна кількість іноземних студентів у 2013–2014 н.р. становила більше 59 тис. осіб. Найбільша концентрація іноземних студентів у таких містах, як Харків та Київ. Найпопулярнішими навчальними закладами для іноземних студентів є технічні і медичні вузи [5, с. 104–107]. Значна кількість іноземних студентів є здебільшого із Центральної та Східної Азії (наприклад, із Туркменістану навчалось в Україні у 2013–2014 н.р. близько 14 тис. осіб). Важливою передумовою для еміграції молоді з цієї країни є тоталітарний режим, релігійні переслідування, а також так звана «чистка нації».

Сучасне геополітичне становище України робить її привабливою для транзитної міграції. Наша держава розташована на Центральноєвропейському маршруті – одному з п'яти маршрутів глобальної незаконної міграції, який проходить через Росію, Україну, Польщу й Словаччину в країни Західної Європи. Цим маршрутом користуються мігранти Далекого і Близького Сходу, Південно-Східної Азії й СНД. Так, за даними Світового банку, два міграційні коридори «Україна–Росія» та «Росія–Україна» за кількістю мігрантів в 2010 році поступаються лише коридору «Мексика–США» – 3,6–3,7 і 11,6 млн. чол. відповідно [6]. Тому Україна є основною транзитною країною для трудових мігрантів, що направляються до країн ЄС.

З іншого боку, за останні роки Україна все більше перетворюється на країну призначення легальних і нелегальних міграційних потоків. Частина цієї імміграції є «неумисною», тобто включає міжнародних мігрантів, які не змогли виїхати в західноєвропейські країни й змушені залишитися в Україні. За оцінками Департаменту народонаселення ООН, загальна кількість іммігрантів в Україні складає 5,3 млн. [7].

Аналізуючи екологічні фактори варто враховувати наслідки глобального потепління, що вже зараз відчуваються в багатьох частинах світу. В одних частинах світу частішають наводнення, зсуви гірських порід, в інших – величезних масштабів набирають посухи, що можуть знищити сільськогосподарські насадження в межах цілих країн (країни Африки). Ці фактори стимулюють населення покидати такі місцевості (країни) та емігрувати у ті, де умови відносно сприятливіші. У цьому аспекті кліматичні умови України виступають pull-фактором для іммігрантів.

Україна залишається привабливою країною через свої демократичні переконання, відсутність шо-

віністичних, ксенофобських та расистських настроїв, що як правило притаманні у інших суспільствах. Щодо цінностей, які домінують в українському суспільстві, то варто відзначити відносно толерантність населення нашої держави до іноземців. Це спричинено, з одного боку, українською історією, перебуванням нашої країни під владою інших держав, постійний контакт з іншими націями та етносами.

Нині варто врахувати й останні події щодо збройних нападів та агресивно-загарбницьку поведінку з боку Росії. Вони суттєво похитнули політичну привабливість іноземних мігрантів до України. Так, у 2014 року найактуальнішою для України проблемою стало стрімке зростання внутрішньої трудової міграції, спричинене початком бойових дій у Донецькій та Луганській областях. За даними інформаційних агентств, станом на середину листопада із зони проведення антитерористичної операції (АТО) виїхало 445 178 осіб, зокрема більше 122 тис. дітей та 87 тис. інвалідів та осіб похилого віку. [8] До лютого 2015 р., за даними Агентства ООН у справах біженців в Україні, кількість ВПО перевищила 1 млн. осіб, в т. ч. 490 046 осіб виїхали до інших областей України, а ще 545 613 осіб виїхали за межі України. [9] Найбільшими прийомачими регіонами стали відповідно Київська область та м. Київ, Харківська, Запорізька, Дніпропетровська, Полтавська та Львівська області. На Львівщині перебуває понад 8 тисяч ВПО осіб із Донецької та Луганської областей, АР Крим та м. Севастополя.

Зокрема, у Самбірському районі, за результатами соціологічного дослідження відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону ДУ «Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», гостинно прийняли біженців зі Сходу та спостерігається, в основному, позитивне і доброзичливе ставлення місцевих мешканців до ВПО. Основними чинниками приваблення та притягання ВПО до Львівської області та Самбірського району, зокрема, виступають родинні зв'язки, наявність раніше придбаного помешкання та віддаленість від зони заострення конфлікту.

Для визначення й інших соціально-економічних факторів міграційного притягання у Львівській області здійснений аналіз соціальних та економічних показників регіону та виявлений зв'язок із кількістю прибулих мігрантів за допомогою кореляційно-регресійної моделі у програмі Statistica 7. Відповідні показники аналізу представлені у таблиці 3.5 та таблиці 3.6.

Достовірність аналізу перевірено автором за допомогою показників середньоарифметичного значення, t-критерію Ст'юдента, а також щільність зв'язку за допомогою коефіцієнта детермінації, що також близький до одиниці. Так, зауважимо, що серед представлених факторів істотне значення мають такі індикатори, як кількість медичних закладів на 100 тис. населення та розмір/інтенсивність інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, що припадає на 1 особу. А також варто наголосити і про високий вплив факторів ліміт викидів шкідливих речовин на одну особу та прямі інвестиції на одну особу в дол. США (коефіцієнти кореляції рівні відповідно $r_1=0,9265$; $r_2=0,8512$; $r_3=0,4799$; $r_4=0,4946$). Найменший вплив справляють такі міграційні фактори притягання як кількість відвідувань концертних заходів на 1000 осіб наявного населення у регіоні та кількість туристів, що припадає на 1000 осіб постійного населення Львівської області. Такий факт засвідчує, що міграційні фактори притягання переважно носять соціально-культурологічний характер і впливають на світо-

сприйняття населенням свого регіону, їх цінності та філософію життя. Наголосимо на високий вплив таких регіональних факторів міграційного притягання як обсяги валової сільськогосподарської продукції на 1 особу постійного населення та забезпеченість населення житлом, а також чисельність науковців, наукових установ та підприємств на 10 тисяч осіб наявного населення. Хоча ці фактори мають обернено пропорційний вплив на міграційні процеси у регіоні, але можна стверджувати, що максимізація їх дії сприятиме більшому притягуванню як мігрантів, так і інших категорій населення у найближчій перспективі (коефіцієнти кореляції рівні відповідно $r_1 = -0,7231$; $r_2 = -0,7764$; $r_3 = -0,8151$; $r_4 = -0,5313$).

Таблиця 3.5
Дослідження впливу pull-факторів
на обсяги міграції у Львівській області
(кореляційний аналіз)*

Pull-фактори	Обсяги міграції
Обсяги валової сільськогосподарської продукції, на 1 особу постійного населення, тис. грн.	-0,7231
Забезпеченість населення житлом, м ²	-0,7764
Прямі інвестиції на одну особу в дол. США	0,4946
Чисельність науковців, на 1000 осіб наявного населення	-0,8151
Кількість підприємств на 10 тисяч осіб наявного населення	-0,5313
Рівень бідності за регіональною межею, %	0,6627
Рівень зайнятості населення, %	-0,2018
Прийнято студентів до закладів за рік,	-0,1386
Відвідування театру на 1000 осіб наявного населення	-0,7909
Відвідування концертних заходів на 1000 осіб наявного населення	0,1935
Кількість інвалідів на 1000 осіб	0,7496
Кількість медичних закладів на 100 тис. населення	0,9265
Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, що припадає на 1 особу, грн.	0,8512
Викиди шкідливих речовин на одну особу, т	0,4799
Кількість туристів, що припадає на 1000 осіб наявного населення	0,0985

*Розраховано авторами на основі даних [10]

Дослідимо міграційні фактори притягання методом множинної регресії, що дозволить нам при великій кількості факторів отримати найкращу апроксимацію результативної ознаки – обсяги міграції у Львівській області. Якість та достовірність рівняння множинної регресії перевірено за допомогою коефіцієнтів множинної кореляції та детермінації, стандартної похибки та критерію Фішера, що більше за табличне значення, при ступенях свободи 5,4 і рівню довіри $p = 0,00027$. Дослідження проведено методом покрокової регресії з F-включенням. Так, найбільший вплив на міграцію мають показники рівень бідності за регіональною межею та кількість підприємств на 10 тисяч осіб наявного населення, оскільки стандартизований регресійний коефіцієнт дорівнює відповідно -0,70382 та -0,59209.

Результати аналізу pull-факторів підтверджують, що імміграція у Львівській області корелюється із сприятливими соціально-культурологічними чинниками та у меншій мірі соціально-економічними. Так, значний вплив на результуючу змінну мають індикатори чисельності науковців, викиди шкідливих речовин на

одну особу та рівень зайнятості населення (стандартизовані регресійні коефіцієнти відповідно рівні -0,18897; 0,27609 та 0,47328). На нашу думку, така ситуація показує, що внутрішнє переміщення осіб до регіону зумовлене здебільшого позитивними факторами домінування сприятливого середовища притягування.

Pull-фактори регресійної моделі виступають показниками-стимуляторами (рівень зайнятості населення, %, (X_1), викиди шкідливих речовин на одну особу, т. (X_3)) та показниками-дестимулятори (рівень бідності за регіональною межею (X_2), кількість підприємств на 10 тисяч осіб наявного населення (X_4), чисельність науковців на 1000 осіб наявного населення (X_5)). Результати дослідження якості та достовірності побудованої множинної лінійної регресії (розрахунки здійснено у програмі Statistica 7) наведено у таблиці 3.6.

Рівняння множинної лінійної моделі обсягів міжнародної міграції (Y) представлено за допомогою формули (3.3).

$$Y = -0,704 * X_1 - 0,592 * X_2 + 0,276 * X_3 + 0,473 * X_4 - 0,189 * X_5 \quad (3.3)$$

Таким чином, факторами міжрегіонального міграційного притягання у Львівській області є: кількість медичних закладів на 100 тис. населення, капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, що припадає на 1 особу, відвідування концертних закладів на 1000 осіб наявного населення, розмір прямих інвестицій на 1 особу в доларах США.

Результати аналізу pull-факторів підтверджують, що обсяги міграційної активності населення корелюють із соціально-економічними факторами міграційного притягання до регіону та внутрішнє переміщення осіб зумовлене здебільшого низкою інших індикаторів соціально-культурологічного характеру.

Львівська область має достатньо добре розвинуту інфраструктуру з домінуючою роллю в ній міста Львова як головного економічного, транспортного і культурного центру. Відносно високої якості є інформаційно-телекомунікаційні мережі, розгалужена транспортна інфраструктура. Регіон має багату культурну спадщину і мальовничу природу. Завдяки великій кількості культурних та архітектурних пам'яток, Львів внесено до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО. На території області також є чимало визначних пам'яток архітектури. Унікальними є можливості використання екосистеми Карпат і джерел мінеральних вод. Розвиток туризму за межами Львова, у менших населених пунктах і сільській місцевості, є шансом для розвитку територій, де сільське господарство не дає достатніх прибутків місцевому населенню. Агротуризм може стати додатковим джерелом заробітку. Розвиток туристичної інфраструктури (наметових таборів, недорогих готелів і пансіонатів) може збільшити приплив українських та іноземних туристів до регіону.

Однак наявна інфраструктура не відповідає стандартам сучасної економіки та потребує ефективного впровадження цілей розвитку регіону, що забезпечує «Стратегії розвитку Львівщини до 2015 р.». Основними цілями розвитку регіону є:

- створення сприятливих умов для розвитку вільної конкуренції та модернізації сучасних економічних структур у регіоні;
- забезпечення сприятливих умов для створення нових фірм і залучення зовнішнього капіталу та інвестицій;
- розвиток сучасної інфраструктури;
- розвиток людського та соціального потенціалу;
- використання переваг прикордонного розташування з метою забезпечення відкритості та активізації міжнародних контактів Львівської області;

Таблиця 3.6

Результати множинної регресії залежності міжнародної міграції від pull-факторів у регіоні (Львівська область)*

Фактори	Параметри рівняння регресії					
	Стандартизовані регресійні коефіцієнти	Стандартизована похибка	Нестандартизовані регресійні коефіцієнти	Стандартна похибка	t-критерій Ст'юдента, t(3)	Рівень значимості
Вільний член			-0,00000	0,042004	-0,0000	1,000000
Рівень бідності за регіональною межею, X ₁	-0,70382	0,082799	-0,70382	0,082799	-8,5004	0,001050
Кількість підприємств на 10 тисяч осіб наявного населення, X ₂	-0,59209	0,046397	-0,59209	0,046397	-12,7616	0,000217
Викиди шкідливих речовин на одну особу, т, X ₃	0,27609	0,059734	0,27609	0,059734	4,6219	0,009867
Рівень зайнятості населення, %, X ₄	0,47328	0,095682	0,47328	0,095682	4,9464	0,007781
Чисельність науковців, на 1000 осіб наявного населення, X ₅	-0,18897	0,065573	-0,18897	0,065573	-2,8817	0,044935
Регресійний аналіз						
Коефіцієнт множинної кореляції	0,99607161					
Коефіцієнт детермінації	0,99215865					
Скоригований коефіцієнт детермінації	0,98235697					
F-критерій Фішера	101,2254 > F _{табл.}					
Ступені свободи	5,4 при p=0,00027					
Стандартна похибка оцінки	0,1328					

*Розраховано авторами

– розвиток прикордонного співробітництва з місцевими і регіональними органами влади Польщі, еврорегіонами, інституціями та підприємствами;

- розвиток міжнародних програм;
- розвиток системи освіти відповідно до вимог економіки знань;
- посилення наукового потенціалу;
- зміцнення взаємозв'язків між підприємництвом і науково-дослідною сферою;
- зростання інноваційного потенціалу регіональної економіки;
- поліпшення стану навколишнього середовища регіону, забезпечення його екологічної стабільності та привабливості ландшафтів;
- підтримка сучасного і традиційного мистецтва на Львівщині, її культурного потенціалу та багатонаціональних традицій;

– використання історичної спадщини Львова та інших районних центрів;

- розвиток туристичної інфраструктури;
- розвиток рекреаційного потенціалу Львівської області [11].

Висновки і пропозиції. Отже, аналізуючи стратегію розвитку Львівщини та ефективно впровадження перелічених у ній цілей розвитку, забезпечить соціально-економічний та культурний розвиток регіону, а також сприятиме збільшенню кількості, значення та сили зв'язку факторів міграційного притягання Львівської області. Так, pull-фактори впливатимуть як на зовнішніх, так і на внутрішніх мігрантів, що матиме позитивні соціально-економічні та соціально-культурологічні наслідки для регіону та України зокрема.

Список літератури:

1. Масштаби, форми й основні напрямки сучасних міграційних процесів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://buklib.net/books/32973/>
2. Brettell C., Hollifield J.F. Migration Theory: Talking Across Disciplines. – New York: Routledge, 2007. – 304 p. – P. 300-302.
3. Лавриненко С. Тенденції трудової міграції з України до країн СНД / Світлана Лавриненко // Стратегічні пріоритети. – № 2(11). – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/book/StrPryor/11_2009/27.pdf
4. Петрова Т. Стан та проблеми регулювання зовнішніх трудових міграцій в Україні // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 3. – С. 37-44.
5. Основні показники вищих навчальних закладів України на поч. 2013-2015 н.р. Стат. бюлетень. – Київ: Державний комітет стат. України, 2014. – 165 с. – С. 104-107.
6. Статистический справочник «Миграция и денежные переводы: цифры и факты – 2011 года» / Всемирный банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.siteresources.worldbank.org
7. Міграція в Україні факти і цифри, вересень 2011 р. / Представництво Міжнародної організації з міграції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iom.org.ua
8. 3 зони АТО виїхало майже півмільйона українців: Тиждень.ua 16.11.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/123768>
9. З Донбасу вже втік майже мільйон українців: Українська правда. 29.11.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/11/29/7045841/>
10. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Стратегія розвитку Львівщини до 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: loda.gov.ua/old/wp-content/uploads/2012/.../Strategija-0701-23-zatw.do

Бачинская М.В.

Институт региональных исследований имени М.И. Долишнього
Национальной академии наук Украины

Сьедина Г.П.

Самборский техникум экономики и информатики

ФАКТОРЫ МИГРАЦИОННОГО ПРИТЯЖЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ СОЦИОКУЛЬТОРОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

Аннотация

Проведено исследование современного состояния трудовой миграции в Украине основных причин и возможных последствий этого явления. Рассмотрены миграционные потоки в пределах Украины и Львовской области. Проанализированы факторы влияния на международную трудовую миграцию. Определены факторы миграционного притяжения в Львовской области. Исследовано влияние факторов притяжения на социокультурологический развитие региона.

Ключевые слова: миграция населения, миграционные потоки, факторы притяжения, внутренне перемещенные лица, социокультурологический развитие, стратегия развития Львовской области.

Bachynska M.V.

Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy
National Academy of Sciences of Ukraine

Syedina G.P.

Sambir College of Economics and Computer Science

FACTORS OF MIGRATION ATTRACTION IN THE CONTEXT OF SOCIAL AND CULTURAL DEVELOPMENT OF THE REGION

Summary

The author studied the current state of labour migration in Ukraine, underlying causes and possible consequences of this phenomenon. Migration flows within Ukraine and Lviv Oblast have been examined. The factors of influence on international labour migration were considered. The factors of migration attraction in Lviv Oblast were analyzed. The influence of the factors of attraction on social and cultural development of the region was investigated.

Keywords: migration, migration flows, factors of attraction, internally displaced persons, social and cultural development, strategy of development of Lviv Oblast.

УДК 336.72

СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

Бондаревська К.В., Товмашенко Т.О.

Дніпропетровська державна фінансова академія

У статті розглянуто особливості стимулювання праці, визначено характерні риси матеріальних та нематеріальних методів заохочення. Здійснено аналіз зарубіжного досвіду стимулювання персоналу розвинених країн світу та визначено можливості щодо його адаптації до вітчизняних реалій. Обґрунтовано, що застосування передового світового досвіду важливе як на рівні підприємства, так і на рівні держави. У результаті дослідження було виділено нові напрями щодо вдосконалення вітчизняної системи стимулювання та мотивації. Зазначено, що при розробці та впровадженні програми мотивації персоналу підприємства істотний вплив мають особливості компанії.

Ключові слова: стимулювання праці, матеріальна мотивація, нематеріальна мотивація, персонал, досвід, заробітна плата.

Постановка проблеми. Особливе місце в системі соціально-трудова відносин у ринковій економіці України займають відносини щодо заохочення персоналу до ефективної праці. Ефективність використання трудового потенціалу багата в чому залежить від існуючої системи стимулювання праці на підприємстві.

З метою більш ефективного використання трудового потенціалу підприємства доцільно застосовувати передовий вітчизняний та зарубіжний досвід. Передусім мова йде про узагальнення й запозичення керівниками підприємств та організацій досвіду з приводу стимулювання кадрів, формування й застосування системи матеріального заохочення різ-

них категорій працівників до трудової діяльності, а також залучення значної частини персоналу до управління виробництвом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем формування ефективного механізму стимулювання персоналу займалися зарубіжні вчені, серед яких А. Маслоу, Ф. Герцберг, К. Алдерфер, Д. Мак-Клеланд. У своїх наукових роботах вони відзначали, що ті чи інші потреби можуть впливати на мотивацію людини до праці, що потреби можуть бути об'єднані в окремі групи, впливають на її поведінку і примушують діяти. Серед вітчизняних особливу увагу вивченням проблем стимулювання та мотивації праці приділяли такі